

**СИТУАЦІЯ ВЧИНЕННЯ КОНКРЕТНОГО ЗЛОЧИНУ
ЯК ОБСТАВИНА, ЯКА ПОМ'ЯКШУЄ АБО ОБТЯЖУЄ
КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ**

В механізмі індивідуальної злочинної поведінки досить складним та проблематичним є аспект, пов'язаний з тим, яка саме роль належить криміногенній ситуації в ньому. Зрозуміло, що трансформації у суспільстві, у деякій мірі, змінюють світосприйняття і нахили людини, адже загрозливих масштабів набирає заповнення сучасного суспільства девіантними традиціями, які в свою чергу формують суб'єктивну складову злочинного прояву. «Поштовх» здійснити злочин не з'являється необґрунтовано, хоча й може виникати раптово, але в даному випадку ми натикаємося на проблему відмежування обставин, які в умовах сприятливої криміногенної ситуації реалізуються в рішення про конкретний злочин, та обставин, які одночасно з першою умовою можуть пом'якшити або обтяжити відповідальність.

Н. Ф. Кузнецова основним критерієм для класифікації ситуації виділила саме вищевказану проблематику. Якщо ретельно вивчити її класифікацію та ст. 66 КК України, то можна виявити, що сама ситуація криміногенно змістовного характеру одночасно є й пом'якшуючою покарання обставиною. Наприклад, ситуація за критерієм, коли вона створена тривалим перебуванням особи в несприятливих умовах життя і діяльності або короткочасним збігом інтенсивно виразних особистих та сімейних обставин — характеризується тим, що кримінальний закон виділяє цю ситуацію, як обставину, що може пом'якшити відповідальність та покарання злочинця. У науково-практичному коментарі до ст. 66 КК України відмічається про «збіг тяжких особистих, сімейних чи інших обставин», тобто про їх ситуативне суміщення, взаємопосилення [1, с. 150]. Наявність таких обставин передбачає збіг негативних наслідків, які заподіюють особі страждання, негативно впливають на її психіку, можуть викликати у неї стан розпачу, надмірну дратівливість, що не сприяє належному здійсненню самоконтролю поведінки. Для визнання цих обставин такими, що пом'якшують покарання, необхідно встановити об'єктивний зв'язок між ними та вчиненням злочином [2]. Це завжди відбувається, коли мова йде про характеристику ситуації з її наповненням обставинами об'єктивної дійсності та психологічного контролю або дисбалансу суб'єкта.

Видається, що така характеристика, як важкий матеріальний стан, не може визнаватися такою, що пом'якшує покарання при вчиненні, наприклад, зґвалтування. Це стосується й обставин, що виникли

внаслідок аморального і протиправного способу життя самого винного. Так, важкий матеріальний і сімейний стан, який став наслідком систематичного пияцтва чи вживання наркотичних засобів, не може визнаватися обставиною, яка пом'якшує покарання при вчиненні корисливих злочинів [2]. Але ці дві вказані вище обставини можуть бути умовами вчинення злочину, як елементом механізму індивідуальної злочинної поведінки, а доктринальне ототожнення криміногенної ситуації з умовами, дає змогу стверджувати, що дані обставини розглядаються й як складові ситуації.

Подібну паралель можна провести і з обтяжуючими обставинами. Наприклад, криміногенна ситуація з класифікатора, яка вказує на те, що вона може бути заздалегідь створювана злочинцем, наприклад впровадження співучасника в охорону підприємства або вчинення злочину за попередньою змовою осіб (п. 2 ст. 67 КК України). Дії попередньої змови завжди давали «поштовх» на, можливо, невідворотне рішення вчинити злочин, а тому й володіли криміногенністю.

Ще одна ситуація, коли вона навмисно створюється злочинцями (наприклад, доведення себе до стану сильного сп'яніння). П. 13 ст. 67 КК України вказує на те, що обтяжуючою обставиною є вчинення злочину особою, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликалому вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів [3, с. 29]. Тобто, самі криміногенні властивості ситуації навмисної алкоголізації індивіда, заздалегідь породжують обставину, яка буде обтяжувати покарання у випадку вчинення особою злочину в такому стані.

Виходячи з класифікацій ми приходимо до висновку про те, що сама криміногенна ситуація, яка по суті сприяє вчиненню злочину, може одночасно виступати й обставиною, яка пом'якшує відповідальність. А отже, важливим моментом при визначенні криміногенної ситуації, як обставини, що пом'якшує покарання є встановлення кореляційних зв'язків між криміногенною ситуацією та об'єктивною стороною кримінального правопорушення, як зовнішнього вираження вчинення злочину. Наявність кореляції при вивченні обтяжуючих обставин цілком обґрунтована, оскільки, основна властивість ситуації криміногенної змістовності в тому, що вона всім своїм існуванням прискорює момент прийняття рішення на скоєння злочину.

Список використаних джерел

1. Кримінологія: Учебник / Под ред. проф. Н. Ф. Кузнецовой, проф. В. В. Лунева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Волтерс Клувер, 2004. – 640 с.
2. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/books/162/12039/28/>
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>